

עיקרי הדוח

נספח ג': שינויים מבניים בחברות עיקריות

1. כללי

רשות החברות הממשלתיות (להלן: "רשות"/"רשות החברות") מופקדת בהתאם לחוק החברות הממשלתיות התשל"ה - 1975, להלן "החוק"/"חוק החברות", בין השאר, על שינוי מבנה, רה-ארגון והפרטה של חברות ממשלתיות. לקראת סוף שנת 2000 הוקמה ברשות החברות הממשלתיות "היחידה למונופולים ושינויים מבניים" (להלן: "היחידה"). עד מועד זה התבצע הטיפול בתחומים אלה ביחידות האחרות ברשות. היחידה הוקמה במטרה לרכז את פעילות הרשות בתחומי המונופולים והתשתיות, שינויים מבניים בחברות ממשלתיות והפיכת יחידות סמך וגופים סטטוטוריים לחברות ממשלתיות.

חלק מהחברות המרכזיות שבטיפול הרשות פועלות בסביבה ריכוזית לא תחרותית כדוגמת מונופולים או אוליגופולים מרכזיים. הרשות מקדישה עבודה מקצועית לניתוח והבנת פעילותן של חברות אלו במסגרת המשק הישראלי. כמו-כן, משקיעה הרשות משאבים ללימוד פתרונות ולקחים שישמשו בעולם בעקבות ביצוע או העדר ביצוע שינויים מבניים לקראת הפרטתן של חברות אלו במסגרת הפרטת הפעילות או הפרטת הבעלות וזאת, בין היתר, בהתאם להחלטת הממשלה מספר 6060 בנוגע להפרטת פעילויות תשתית בעלות אופי מונופוליסטי.

במסגרת זו פועלת הרשות לגיבוש הצעות לממשלה לביצוע שינויים מבניים בחברות הממשלתיות על מנת לעודד תחרות במשק, ייעול פעילות החברות הממשלתיות וביצוע שינויים מבניים בהתאם להחלטות הממשלה.

להלן פעילויות עיקריות שהתבצעו עד לדצמבר 2007. הנספח כולל רק חברות אשר אינן כלולות במסגרת נספח ההפרטה, מאחר ובתקופה זאת החברות טרם נכנסו לתהליך ההפרטה. השינויים המבניים בחברות אשר נכללות בנספח ההפרטה נכללים במסגרת התיאור בנספח ההפרטה.

א. חברת החשמל לישראל בע"מ (להלן "החברה"/"חברת החשמל")

חברת החשמל הינה חברה ממשלתית כהגדרתה בחוק החברות, בבעלות ממשלתית בשיעור 99.85%.

החברה עוסקת בייצור, הולכה, חלוקה ואספקת חשמל והינה מונופול בכל מקטעי תחומי החשמל ולמעשה מהווה את עיקר ענף החשמל בישראל. לחברה רשיונות ייצור ורשיון הולכה בתוקף עד ליום 3 במרץ 2006. ביום 22 בפברואר 2006 אושר תיקון לחוק משק החשמל ולפיו יעמדו הרשיונות בתוקפם עד ליום 3 במרץ 2007.

ביום 28 בפברואר 2007 חוקק חוק משק החשמל (תיקון מספר 5) התשס"ג - 2007 בעניין אופן יישום השינוי המבני במשק החשמל, כמפורט להלן.

פעולות רשות החברות הממשלתיות בתחום החשמל

בהחלטת הממשלה מחודש מרץ 2003 הוטל על רשות החברות הממשלתיות ליישם את הרפורמה בחברת החשמל. לצורך תכנון הרפורמה וליווי הממשלה ביישומה, שכרה הרשות את חברת הייעוץ הבינלאומית KPMG שלה ניסיון רב ומומחיות בנושא יישום רפורמות במשקי חשמל בעולם.

בסוף שנת 2005 הגישה KPMG לרשות דו"ח מפורט לגבי אופן יישום השינוי המבני בחברת החשמל. ההמלצות מבוססות, בין היתר, על בחינת הבעיות הקיימות במשק החשמל בישראל ועל בסיס לקחים מרפורמות שבוצעו במשקי חשמל בעולם.¹

בחודש ספטמבר 2006 התקבלה החלטת ממשלה נוספת בדבר אופן יישום השינוי המבני במשק החשמל, המפרטת את פיצול החברה לחברת אחזקות ומספר חברות בת בהתאם למקטעי הפעילות של החברה בייצור, ההולכה וניהול המערכת, החלוקה והשירותים הנוספים ואת שלבי מכירת אחזקות החברה בחברות הבת.

1. פירוט על הדו"ח של KPMG ניתן למצוא בדוח הרשות לשנת 2006.

עיקרי הדוח

בחדש פברואר 2007 חתמו מנהל רשות החברות הממשלתיות, הממונה על התקציבים באוצר ומנכ"ל משרד התשתיות על מסמך המופנה לשר האוצר ושר התשתיות ובו פירוט עקרונות המדיניות של משרדי האוצר והתשתיות בנוגע ליישום הרפורמה במשק החשמל. המסמך מפרט את מבנה משק החשמל במסגרת הרפורמה, אשר במסגרתו תפוצל חברת החשמל לחברת אחזקות שתכלול 4 חברות ייצור בעלות תמהיל דלקים דומה, 4 או 5 חברות חלוקה על בסיס חלוקה איזורית, חברת ניהול המערכת (פעילות ניהול המערכת הופרדה מפעילות ההולכה ונקבעה כפעילות הטעונה רשיון לפי החוק ואשר עליה להיות כלולה בתאגיד ממשלתי נפרד בבעלות מלאה מחוץ למבנה הקונצרני של החברה, בבעלות ממשלתית מלאה) וחברת הולכה. בנוסף, יתואגדו פעילויות השירותים הנוספים. במסמך מפורטים לוחות הזמנים ליישום התיאגוד של החברות ולהפעלתן. כמו כן, נכללות במסמך התייחסויות לסוגיות הנכסס וההתחייבויות, הרגולציה והיצרנים הפרטיים.

העקרונות המתוארים לעיל, נכללו בהחלטת הממשלה מחדש פברואר 2007 ובתיקון מספר 5 לחוק משק החשמל התשי"ז-2007, אשר חוקק ביום 28 בפברואר 2007.

לפי המתווה שנקבע בתיקון מספר 5, עד ליום 1 ביולי 2013, חברת-האם תוכל להחזיק ב-51%, לכל היותר, מאמצעי השליטה בחברות בעלות רישיונות חלוקה או ייצור.

התיקון לחוק קובע תוואי ואבני דרך ליישום השינוי המבני במשק החשמל, המאפשרים המשך מתן רישיונות לחברת החשמל, במתכונת הנוכחית ובכל אחת מן הפעילויות הרלבנטיות, ואשר נועדו להתארגנות והקמת חברות בנות לשם מתן רישיונות לפעילויות לפי מבנה היעד למשק החשמל. כמו כן, השרים בהתייעצות עם הרשות ועם רשות החברות הממשלתיות רשאים, אם נוכחו כי הדבר חיוני לקידום מטרות החוק לדחות את המועדים להגעה למבנה היעד הקונצרני לעיל בשישה חודשים נוספים.

ב-30 ביוני 2007 הוארך תוקף רישיונות חברת החשמל עד ליום 1 בנובמבר 2007.

ב-30 באוקטובר 2007 ניתן צו משק החשמל (הארכת תוקפם של רישיונות חברת החשמל ויישום השינוי המבני במשק החשמל) התשי"ח - 2007, הדוחה את המועדים שנקבעו בתיקון מס' 5 לחוק משק החשמל התשי"ז - 2007. בישיבה מיום 3 בספטמבר 2007 סיכמו שר האוצר ושר התשתיות הלאומיות כי יוקם צוות מו"מ בדריגים הגבוהים ביותר לשם יישום הרפורמה בחברת החשמל. סוכם כי צוות המו"מ ינהל מו"מ רצוף ואינטנסיבי עם נציגי הנהלת החברה, הסתדרות העובדים הכללית והעובדים.

במקביל, התנהל מו"מ בנושא הסכם שכר שוטף בחברת החשמל, אשר נחתם לאחרונה. בנוסף, בשנת 2007 (ובתחילת שנת 2008) השלימה חברת החשמל גיוס הון בהיקף של 250 מיליון דולר, עם אופציה לגיוס נוסף בהיקף של 750 מיליון דולר מ-Goldman-Sacks וזאת בעיקר לצורך מימון צורכי פיתוח משק החשמל.

באפריל 2008 השלימה חברת החשמל גיוס הון נוסף בהיקף של מיליארד דולר באמצעות בנקי השקעות Lehman Brothers ו-Citigroup, וזאת בעיקר לצורך מימון צרכי פיתוח משק החשמל. היבטים מסויימים בעסקה אושרו בהחלטת ממשלה בהתאם לסעיף 11(א9) לחוק החברות. רשות החברות סייעה לחברת החשמל בריכוז המצגים הנוגעים לפעילות משרדי הממשלה השונים במסמכי הגיוס ובניסוחים שיאפשרו מתן חוות דעת לצורך אישור הממשלה לפי סעיף 11(א9) כאמור.

במהלך שנת 2007 נערכה חברת החשמל לדיווח בהתאם לכללי חשבונאות בינלאומיים (IFRS). במסגרת היערכותה, פנתה החברה לרשות החברות על מנת שהרשות תסייע בגיבוש עמדות מקצועיות הנוגעות לאופן יישום כללי ה-IFRS בדוחות הכספיים של החברה, בתיאום עם רואי החשבון המבקרים של החברה. רשות החברות פרסמה מספר הבהרות בעניין במהלך שנת 2007. משמעויות המעבר לדיווח לפי IFRS נבחנות בימים אלה בהנהלת החברה ובדיונים בהשתתפות רשות החברות. בעניין זה פורסמו ביום 30 ביוני 2008 תקנות החברות הממשלתיות (כללים לעריכת דוחות של חברת החשמל לישראל בע"מ) (הוראת שעה) (תיקון), התשי"ח - 2008.

דין וחשבון על החברות הממשלתיות

עיקרי הדוח

ביום 29 ביוני 2008 החליט הקבינט הכלכלי-חברתי על הקמת חברת ניהול המערכת בע"מ בהתאם למטרות שהוגדרו לחברה בחוק משק החשמל וכן על הקמת חברת תחנות יצור חשמל חדשות בישראל בע"מ, אשר תפעל להגדלת ייצור החשמל מעבר להיקף הייצור שנקבע לחברת החשמל וליצרנים פרטיים צוות בראשות מנהל רשות החברות ובהשתתפות גורמי מדינה נוספים, יבחן את הסוגיות הרלבנטיות להפעלת החברות. כמו כן החליטה ועדת השרים לענייני חקיקה ביום 29 ביוני 2008 על תיקון חוק משק החשמל כך שרישיונות החברה יוארכו עד ליום 1 ביולי 2009 ותיקונים נוספים לחוק.

ב. מקורות חברת מים בע"מ (להלן: "החברה"/"מקורות")

מקורות פועלת כרשות המים בהתאם לחוק המים התשי"ט-1959. מקורות והחברות המאוחדות שלה עוסקות בהקמת מתקני מים, שאיבה וחלוקת מים. מקורות הינה חברה ממשלתית וחלות עליה הוראות חוק החברות.

ביום 29 באוגוסט 2007, בעקבות החלטת ממשלה בעניין ביצוע שינוי מבני בקבוצת מקורות מיום ה-26 באוגוסט 2007, נחתם בין המדינה לבין החברה מקורות מים וחברת שח"מ הסכם עלויות חדש הכולל אף שינויים ארגוניים במבנה ובדרך פעילות החברה.

במסגרת השינוי המבני החדש שונה מבנה הארגוני של קבוצת מקורות בהתאם לעקרונות הבאים:

א. הפרדה בין הפעילות התחרותית לפעילות המונופוליסטית של מקורות במשק המים. בהתאם לכך הועברה חברת מקורות פיתוח וייזום מחברת אחות למקורות לחברת בת וכן נקבע לוח זמנים להפרדת חברת הבת. חברת הבת מהווה זרוע ביצועית של מקורות לפעול בתחומי ההתפלה, תאגידי מים וביוב, מכוני טיהור שפכים ועוד.

ב. הפרדה בין מערכת הולכה למערכת אספקת המים - במסגרת זו חברת המוביל הארצי ונכסים בע"מ, המרכיז את כלל נכסי מפעל המים הארצי ונכסי המים של המדינה מעבר לקו הירוק, הועברה להיות חברה ממשלתית בבעלות מלאה.

ג. ייעול פעילותה הפנימית של החברה באמצעות ריכוז כלל יכולות הביצוע של החברה במסגרת חברת בת - חברת מקורות ביצוע (שח"מ) בע"מ.

בהתאם לתכנית השינוי המבני הוקמו שלוש חברות ממשלתיות חדשות: חברת ממשלתית "מקורות המוביל הארצי נכסים בע"מ" ושתי חברות בנות למקורות מים; מקורות ייזום ופיתוח וחברת מקורות ביצוע (שח"מ) בע"מ.

להלן פירוט החברות ופעילותן:

מקורות מים בע"מ: תשמש כרשות מים ארצית בהתאם לחוק המים, ותהא אחראית לתפעול מערכת המים, כולל הפקה, טיפול במים, תפעול מפעלי השבת מי קולחין, הקמה וחידוש מפעלי מים. החברה תעסוק בתחום אספקת המים בלבד.

מקורות ייזום ופיתוח בע"מ: תרכז את הפעילות העסקית שאינה בתחום הסכם העלויות. חברה זו תנהל ותפעיל פרויקטים שונים בתחום המים וכן תוכל לשתף פעולה עם יזמים פרטיים בפרויקטים כגון הקמה וניהול של תשתיות מים וביוב, מכוני טיהור שפכים, ועוד.

מקורות המוביל הארצי ונכסים בע"מ: החברה תהיה חברת נכסים בבעלות ממשלתית מלאה וישירה.

החברה תחזיק בחכירה את נכסי המוביל הארצי בהתאם להסכם שייחתם בין הממשלה לחברה, וכן תחזיק בנאמנות את הנכסים בייזום, עזה ורמת הגולן. החברה תתחזק, תנהל ותפתח את כל נכסי המוביל הארצי בהתאם להסכמים שיחתמו בין החברה לבין רשות המים הארצית (חברת מקורות מים).

חברת ביצוע: במסגרת חברה זו יאוחדו כל יחידות הביצוע במקורות מים וכן חברת שח"מ לאגף ביצוע אחד בחברת מקורות מים. חברת הביצוע תבצע עבודות רק עבור חברת מקורות מים ולא תהיה רשית לבצע עבודות עבור גורמים אחרים אלא בהסכמת כל הצדדים להסכם העלויות.

ביום 29 באוגוסט 2007 נחתם הסכם קיבוצי מיוחד בין החברה לבין ההסתדרות ומזכירות ארגון העובדים בדבר השינוי המבני החדש במקורות מים.

עיקרי הדוח

ג. עשות אשקלון תעשיות בע"מ (להלן: "החברה" / "עשות")

עשות הינה חברת בת של התעשייה הצבאית לישראל בע"מ ("תעשי").

ביום 12 באוגוסט 2003 התקבלה בוועדת שרים לענייני הפרטה החלטה למכור את כל אחזקות המדינה ותעש (תעש מחזיקה כ-87.5% ממניות עשות ובנוסף מחזיקות המדינה ותעש שטרי הון שחלקם המירים למניות) בעשות כמקשה אחת.

במסגרת הליך ההפרטה של עשות שהינו הליך הפרטה ראשון של חברה ביטחונית, גובשו ההסדרים וההסכמים הבאים:

- א. הסכם ספק לקוח בין תעש לעשות המסדיר פעילות ייצור בעשות של מוצר אסטרטגי לתעש. ההסכם מחייב את תעש לרכש מינימאלי ו/או סובסידיה לאחזקת קו פעילות זה.
- ב. הסכם אינטרסים ביטחוניים בין משרד הביטחון לעשות המגדיר את קווי הייצור החיוניים למשרד הביטחון בעשות ואופן ההגנה עליהם.
- ג. צו אינטרסים חיוניים - במסגרת פרק ח' 2 לחוק החברות הממשלתיות, וכפי שנקבע בהחלטת ההפרטה של החברה, יוכרו צו שענייני הגנה על אינטרסים חיוניים של המדינה בעשות.
- ד. הסכם למכירה משותפת- מטרת ההסכם היא להסדיר את מערכת היחסים בתהליך המכירה בין המדינה ותעש המוכרות את אחזקותיהן בעשות אשקלון.

בפברואר 2004 אישרה ועדת הכספים של הכנסת את דרך הפרטת עשות. לאחר האישור פורסמה מודעה המזמינה מתמודדים להגיש פניות לבחינת רכישת החברה.

ביולי 2005 נבחר מציע מועדף לרכישת אחזקות המדינה ותעש בחברה. לאחר הבחירה, החליטה הוועדה לענייני ביקורת המדינה לבקש את חוות דעתו של מבקר המדינה על הפרטת עשות.

לאחר שבדק את הליך המכירה על היבטיו השונים, מסר מבקר המדינה, כי ראוי לדעתו לעכב את השלמת הליך המכירה עד לקיום דיון בוועדת השרים לענייני הפרטה בשאלה אם גורם שנקבע לגביו שלא יוכל להיות רוכש של חברה ממשלתית יכול להיות מממן של חלק ניכר מעסקת הרכישה, וזאת על אף ההסדרים שנעשו בהתאם להתחייבותו של הרוכש למניעת קשר בין המממן לבין השליטה, הניהול והאחזקות הנמכרות.

לאור זאת הודיעה הקבוצה שנבחרה כמציע מועדף כי בנסיבות אלה ומתוך הבנה לבעיה האמיתית בה נתון המפעל ועובדיו והזמן הפועל לרעת החברה, המימון לעסקת הרכישה יתקבל ממקורות חלופיים, שלא תהיה לגביהם מחלוקת.

ביום 11 בדצמבר 2005 החליטה ועדת שרים להפרטה כי בנסיבות אלו, ולאחר התייעצות עם היועץ המשפטי לממשלה, אין מניעה להשלים, בימים הקרובים, את עסקת מכירת אחזקות המדינה ותעש בעשות אשקלון בע"מ לקבוצה שנבחרה כמציע המועדף.

לאחר החלטת ועדת שרים להפרטה האמורה לעיל עתרה התנועה לאיכות השלטון לבג"ץ וכן הוגשה עתירה לבית המשפט המחוזי בירושלים של חברה נוספת שהתמודדה בהליך המכירה. עד כה, טרם התקבלו החלטות בית המשפט.

ביום 13 במרץ 2006 הודיעה החברה כי רשות החברות הממשלתיות ורשויות מדינה אחרות הודיעו במסגרת תגובתן המקדמית לעתירה כי הוחלט בשלב זה, שלא להשלים את הליך המכירה.

ביום 21 במרץ 2007 פנתה רשות החברות, בתיאום עם היועץ המשפטי לממשלה, לקבוצת טבקול-בורג והודיעה כי גובשה החלטה בדבר ביטול הליך מכירת החברה בהתאם לנוהל המכירה.

דין וחשבון על החברות הממשלתיות

עיקרי הדוח

ד. תשתיות נפט ואנרגיה בע"מ (להלן: "החברה" / "תש"ן")

חברת תש"ן הינה חברה ממשלתית שכל מניותיה מוחזקות על ידי ממשלת ישראל. ביום 5 בינואר 2001 הסתיים זיכיון בן 70 שנה שניתן לחברה בהתאם ל"אמנה והסכמים של חברת הנפט העיראקית" (מספר 20 משנת 1931). בהתאם לאמנה, עם תום הזיכיון תבואנה לידי גמר הזכויות שניתנו לחברה על פי האמנה "וכל נכסי דלא נידי וכל הקבועות שלה בארץ ישראל שהינם חלק מן המפעל, יהיו לקניינו של הנציב העליון שיקבלם חינם".

תש"ן מחזיקה בחברת בת - קו מוצרי דלק בע"מ (להלן: "קמ"ד") בבעלות מלאה. קמ"ד הינה בעלת רשת קווי צנרת להולכת תזקי דלק ועוסקת בתכנון, הקמה, הפעלה ותחזוקת מערכות להולכת תזקי קמ"ד. קמ"ד מהווה למעשה מונופול טבעי בהולכת דלק ומוצרי.

באוגוסט 1999 קיבלה הממשלה החלטה מספר 127 העוסקת בהגברת התחרות בתחום התשתיות במשק הדלק, וכן מינתה צוות לבחינת מבנה ענף שירותי התשתיות במשק הדלק אשר יפעל ליישום הצעדים האמורים בהחלטה. בנובמבר 1999 המליץ הצוות, בין היתר, שלא להאריך את זיכיון החברה.

בתקופה הנסקרת פעלה הרשות במסגרת צוות בינמשרדי (משרד האוצר, התשתיות, המשפטים, ממי" ורשות החברות) להסדרת פעילות חברת תש"ן וחברת הבת שלה - "קמ"ד" באופן שיסדיר את מבנה פעילות החברות לאחר תום תקופת הזיכיון. במסגרת עבודת הצוות הבינמשרדי פעלה הרשות במתן חוות דעת בנושאים המיטריים והחשבונאיים הנובעים מתום הזיכיון, מתן פתרונות להצגת הנכסים המועברים בערכם הריאלי ובהתאמת כל האמור להשגת מבנה היעד הרצוי למשק של פעילויות התשתיות בעלות אופי מונופולי בהן פועלת החברה.

במסגרת הצוות הבינמשרדי והמו"מ עם החברה, אמורים להיחתם הסכמים בין המדינה לחברה בקשר לנכסי המדינה המשמשים לפעילות במשק הדלק המועברים להפעלה על ידי החברות ובקשר לנכסים שהיו בידי החברה ערב תום הזיכיון שאינם משמשים לפעילות החברות במשק הדלק המוחזרים למדינה (מרכז מסחרי ביזנס סנטר, שטחים המכונים קרקעות הצפון, קרקעות חוף שמן ועוד). במסגרת ההסכמים תוסדר בין היתר תקופת העברת הנכסים לתש"ן ומעמד החברה בנכסים.

ביום 6 ביולי 2003 הגיע הצוות הכלכלי המשותף לנציגי המדינה וחברת תש"ן, לסיכום באשר לנכסים, תקופת ההסכמים, גובה דמי השימוש ושאר הנושאים הנדרשים לשם גיבוש הסכמי תום הזיכיון.

מאז גיבוש הסיכום הכלכלי מיום 6.7.2003 דנים נציגי המדינה והחברה מתוך כוונה לגבש הסכם מפורט בעניין הסדרי תום הזיכיון של חברות תש"ן וקמ"ד.

בחודשים האחרונים הושגה התקדמות גדולה בדיונים כך שניתן יהיה לחתום על ההסכמים עד לתוך הרבעון השלישי לשנת 2008.

עד חודש אוקטובר 2004 החזיקה תש"ן 50% ממניות חברת פי גלילות מסופי נפט וצינורות בע"מ ("פיי"ג"). במסגרת ההסכמים הנ"ל בין המדינה לחברת תש"ן העבירה תש"ן לרשות המדינה את מניות פי גלילות.

עיקרי הדוח

ה. חברת נתיבי הגז הטבעי לישראל בע"מ (להלן "החברה" / "נתיבי הגז")

חברת נתיבי הגז הוקמה בחודש יולי 2003 והינה חברה ממשלתית בבעלות מלאה. תחומי העיסוק של החברה הינם הקמה והפעלה של מערכת הולכת הגז הטבעי בישראל.

בין החברה והמדינה נחתמו, במחצית הראשונה של שנת 2005, שלושה הסכמים להשקעה בהון המניות של החברה כדי שתוכל לפעול להקמת צינור הגז הטבעי בתוואי אשדוד-גור-אשקלון.

כחלק מתהליך הקמת החברה גובש, בתאום עם הרשות, המבנה הארגוני הראשוני של החברה.

במהלך שנת 2004 ובשנת 2005 המשיכה החברה להתארגן למילוי משימותיה ובין השאר, פרסמה עשרה מכרזים להקמת מערכת הולכת הגז. יצוין, כי עבודת הרשות בנושאים הללו, לרבות עם גופי הממשלה והדירקטוריון סייעו בסופו של דבר בתיקון תקופת רישיון החברה מ-15 שנה ל-30 שנה. תיקון זה הינו חיוני ליכולתה להקים המערכת, לגיוס הון ולהמשיך לפעול כעסק חי בטווח הארוך וכן הושג לראשונה כתוצאה ממעורבות הרשות הישג תקדימי (כלקח ממקרים דומים) בנוגע לרישום עלות צינור הגז לא כרכוש קבוע אלא כנכס בלתי מוחשי של החברה כאשר הנכס המוחשי והזכויות בו הם של המדינה ואילו החברה, הפועלת מכוח הרישיון, אמורה להיות זכאית להחזיר עבור עלויותיה בהקמת המערכת השייכת למדינה כאמור. שיטת רישום זאת חשובה במיוחד בשירותים ציבוריים מונופוליסטיים ובתעשיית ינוקא מסוג הפעילות בו פועלת החברה והיא עשויה להקל על המדינה בהמשך בביצוע שינויים מבניים ומהלכי הפרטה ופיקוח ככל שידרשו. הישגים אלו הושגו תודות לעבודה מטה אותה הוליכה הרשות.

במהלך שנת 2006 קבעה רשות הגז תעריף זמני לחברה. החברה טענה, בהסתמך על חוות דעת של חברת יעוץ, כי התעריף המוצע אינו משקף את מבנה העלויות וההשקעות הנדרשות של החברה לאורך תקופת הרישיון וכי בתעריף זה היא תהיה מנועה מלגייס הון לצורך הקמת מערכת צינור הגז, מכיוון שלא תעמוד ביחסים הפיננסיים המינימאליים הנדרשים על ידי הגופים הפיננסיים. החברה פנתה לרשות בבקשה שתסייע לה להציג את עמדתה בפני משרדי הממשלה ורשות הגז. הרשות בחנה את טענות החברה ומשהשתכנעה בצדקתן, פעלה, בשיתוף משרד האוצר ומשרד התשתיות ובסיוע יועץ כלכלי, כדי להביא לקביעת תעריף שיקנה לחברה את תזרימי המזומנים הדרושים לפעילותה. בסוף חודש דצמבר 2006 אישרה רשות הגז תעריף מעודכן לחברה, אשר שיקף עלייה של עשרות אחוזים לעומת התעריף הזמני.

ביום 28 בדצמבר 2006 גייסה החברה סכום בשי"ח השווה לכ-66 מיליון דולר לשם הקמת המקטע הדרומי של מערכת צינור הגז, בין היתר, במסגרת היערכות החברה לגיוס המימון, פנתה החברה לרשות כדי לקבל את אישורה למנגנונים השונים שנכללו במסמכי הגיוס. לאחר שהתקיימו מספר ישיבות בין נציגי רשות החברות לנציגי הנהלת החברה, תוקנו מספר סעיפים במסמכי הגיוס, לרבות בדבר המגבלות על חלוקת דיבידנד מהחברה לאורך תקופת הרישיון. לאחר שאושר הליך הגיוס באסיפה הכללית של החברה, הושלם בהצלחה הליך הגיוס, בתנאים כלכליים שיאפשרו לחברה את הקמת המקטע הדרומי של מערכת צינור הגז. בהתאם לאותם מסמכים, גויס סכום דומה במהלך שנת 2007.

הרשות השקיעה משאבי זמן ניכרים, לרבות עבודת תיאום עם גורמי מדינה רלבנטיים, התייעצות עם ועדת מומחים מהשורה הראשונה, המייעצת לרשות בנושאי חשבונאות, בעניין אופן רישום מערכת צינור הגז בדו"חות הכספיים, הגילוי הנאות הנדרש בדו"חות ואופן הפחתת הפרויקט בדו"חות. הדבר נעשה על מנת לוודא הצגה נכונה של הפרויקט בדוחות תוך הפקת לקחים מנושאים בעלי מאפיינים דומים, כדי למנוע פגיעה כלשהי בזכויות המדינה במערכת וכדי למנוע הפחתה מוטעית בשיעור גדול מידי, שאינו משקף את אורך החיים הכלכלי של המערכת דבר שעלול היה לגרום, בין היתר, לסבסוד בין דורי של הצרכנים.

החברה השלימה במהלך השנה את היערכותה להטמעת נושא אפקטיביות הבקורות הפנימית והדיווח הכספי בהתאם לסעיפים 302 ו-404 של החוק האמריקאי Sarbanes Oxley, בהתאם להנחיות רשות החברות.

המדינה, לרבות בהחלטות ממשלה ובדיונים בהם השתתפו נציגי רשות החברות, בוחנת בימים אלה היבטים שונים הנוגעים למשק הגז הטבעי, לרבות ההתקשרות עם ספק גז טבעי נוסף למשק, שילוב טכנולוגיות נוספות במערכת הגז דוגמת LNG ועוד.

בשל היותה של חברת נתיבי הגז הטבעי מונופול במשק הולכת הגז הטבעי, ייתכן והחלטות אלו ישפיעו על פעילותה של החברה במהלך השנים הקרובות...

דין וחשבון על החברות הממשלתיות

עיקרי הדוח

1. חברת רכבת ישראל בע"מ (להלן: "החברה" / "רכבת")

חברת רכבת ישראל בע"מ הוקמה בשנת 1998 אך בפועל היתה מספר שנים ללא כל פעילות. בחודש דצמבר 2002 נחקק חוק רשות הנמלים והרכבות (תיקון מס' 11) התשס"ג-2002, לפיו מופרדת הרכבת מרשות הנמלים והרכבות (להלן - רני"ר) והופכת מחטיבה ברני"ר לחברה ממשלתית. כמו כן, המקרקעין, המיטלטלין והעובדים של הרכבת עוברים לחברה הממשלתית החדשה.

ביום 1 ביולי 2003, נכנס לתקפו תיקון 11 לחוק רשות הנמלים והרכבות, ורכבת ישראל החלה לפעול כחברה ממשלתית.

קודם ליום המעבר התבצעו הפעולות הבאות: מינוי דירקטוריון, מינוי נושאי תפקידים בחברה וחתימה על הסכם קיבוצי מיוחד עם עובדי החברה לשם הסדרת המעבר.

ביום 29 באפריל 2004 נחתמו המסמכים הבאים עם הממשלה:

1. **מסמך עקרונות לסבסוד הפעילות השוטפת** לתקופה של 5 שנים המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2007, לפיו התחייבה הממשלה לסייע בפעילות השוטפת של החברה בדרך של מתן סובסידיה שנתית שתיגור מההפרש שבין ההוצאה השנתית המוכרת לבין ההכנסה השנתית המוכרת.

2. **מסמך עקרונות לביצוע תוכנית הפיתוח הרב שנתית** לפיו תעמיד הממשלה לחברה מסגרות כספיות במשך 6 שנים המסתיימות ביום 31 בדצמבר 2008 לצורך יישום תוכנית הפיתוח המאושרת, בהיקף מצטבר שלא יעלה על 20 מיליארד ש"ח.

3. **הסכם עקרונות למתן זכות שימוש ולהעברת זכויות במקרקעין**, לפיו תעניק המדינה לחברה, באמצעות מינהל מקרקעי ישראל, הרשאת שימוש ל-20 שנים מיום חתימת ההסכם במקרקעין פעילים ובמקרקעין בהקמה ביום חתימת ההסכם.

המו"מ על הסכמי הקבע טרם הסתיים.

במהלך שנת 2006 התקיימו דיונים בין החברה לארגון העובדים, וכן בין החברה למדינה, במסגרת הועדה הבין משרדית לבחינת ביצוע שינוי מבני בחברה. בין הנושאים שנדונו היתה האפשרות לתאגד שתי חטיבות של החברה כחברות - בת: חברה בת למטענים וחברה בת לסחר ונדל"ן.

במהלך חודש פברואר 2008 נחתם הסכם לפרישת כ-200 מעובדי החברה במסגרת מאמצי התייעלות והתחייבויות החברה. נכון למועד פרסום הדוח פרשו כ-50 עובדים.

2. הפיכת מע"צ - יחידת סמך במשרד התחבורה לחברה ממשלתית "מע"צ" - החברה הלאומית לדרכים בע"מ (להלן: "החברה" / "מע"צ")

בחודש אוגוסט 2003 קיבלה הממשלה החלטה על הקמת החברה, אשר תבוא במקום מע"צ (מחלקת עבודות ציבוריות) שפעלה כיחידת סמך במשרד התחבורה. בהחלטה נקבע, כי החברה תחל לפעול ביום 1 בינואר 2004.

החברה נרשמה כחוק ברשם החברות בחודש נובמבר 2003.

החלטת הממשלה הני"ל קובעת, בין היתר, כי מע"צ תפעל במתכונת של חברת ניהול ולא חברה מבצעת, והיא תעסוק בתכנון, פיתוח, הקמה ואחזקה של דרכים בינעירוניות בישראל.

בנוסף, הטילה הממשלה על שר התחבורה ונציגי שירות המדינה לסגור את מע"צ יחידת הסמך על מחוזותיה עד ליום 31 בדצמבר 2003. בראשית חודש ינואר 2004 החל דירקטוריון החברה לפעול.

לצורך יישום הרפורמה נחתמו בין המדינה לחברה החדשה שני הסכמים:

1. **הסכם תפעול ומימון** - מסדיר את אופן פעילות החברה, תפקידיה והתחייבויותיה כלפי הממשלה ומטפל באופן השקעת הממשלה בהקמת כבישים באמצעות החברה.

2. **הסכם העברת נכסים ופעילות** - מסדיר העברת פעילות ונכסי מע"צ יחידת הסמך לחברה.

עיקרי הדוח

בנוסף החל מו"מ בין המדינה לחברה בנוגע להסכם ביחס למקרקעי הדרכים והנכסים התפעוליים.

כמו כן, נוהל מו"מ בין המדינה והחברה לבין הסתדרות העובדים הכללית (להלן: "ההסתדרות") בנוגע להסכם תנאי ההעסקה בחברה. במקביל ניהלה המדינה מו"מ עם ההסתדרות על תנאי הפרישה של עובדי יחידת הסמך המיועדים לפרישה/פיטורין ועל הסכם פנסיה והסכם מימון פנסיה לעובדים המועברים לחברה החדשה.

בחודש יולי 2005 נחתמו בין ההסתדרות למדינה הסכמים המסדירים את פרישת עובדי מע"צ מיחידת הסמך והעברת חלק מהם לחברה החדשה. הסכם תנאי ההעסקה בחברה הינו לתקופה של 5 שנים כאשר הוא מתחדש ל-3 שנים נוספות בכל פעם, אלא אם הודיעו הצדדים על ביטולו או שינויו, והוא מעניק גמישות ניהולית להנהלה. חתימת ההסכמים נועדה לאפשר את הפעלת החברה במתכונת מלאה. לחברה נקבע מבנה ארגוני חדש שיענה על מטרותיה כפי שהוגדרו על ידי הממשלה. המבנה החדש מבטא את מהות החברה כחברה מנהלת אשר נועדה לעסוק בתכנון, פיתוח ואחזקה של דרכים בינעירוניות בישראל. בניגוד למבנה יחידת הסמך, מספר העובדים במבנה הארגוני החדש הינו קטן בצורה משמעותית ורוב כח האדם הינו בעל אופי הנדסי מקצועי.

הרשות הנחתה את החברה לפעול להטמעת נושא אפקטיביות הבקורות הפנימיות והדיווח הכספי בהתאם לסעיפים 302 ו-404 לחוק האמריקאי Sarbanes Oxley.

כמו כן, השקיעה החברה משאבים רבים בטיפול בדוחות הכספיים של החברה כדי שתתקבל באמצעותם תמונה מלאה על פעילות החברה.

ת. רשות הנמלים - מעבר לארבע חברות ממשלתיות

ביום 22 ביולי 2004 פורסם ברשומות חוק הספנות והנמלים, התשס"ד - 2004 (להלן: "החוק"). החוק ביטל את חוק רשות הנמלים, התשכ"א-1961. בהתאם לחוק הועברו הנכסים וההתחייבויות של רשות הנמלים לארבע חברות ממשלתיות שהוקמו ביום 21 ביולי 2004 והחלו לפעול ביום 17 בפברואר 2005: חברת נמלי ישראל פיתוח ונכסים בע"מ ("חני"י"), חברת נמל חיפה בע"מ, חברת נמל אשדוד בע"מ וחברת נמל אילת בע"מ. בנוסף, ניתן רישיון נמל לחברת מספנות ישראל בע"מ.

מטרת החוק הינה יצירת מבנה תחרותי של ענף הנמלים באמצעות חברות שינוהלו על ידי הדירקטוריון והנהלה הבכירה של כל חברה בראייה עסקית וכלכלית, לרבות התייעלות במבנה הארגוני ובהוצאות השכר של החברות. במסגרת השינוי המבני, נחתם הסכם עם העובדים וההסתדרות, הן לביצוע השינוי המבני והן לתהליכי הפרטה בחברות, וכן הוכנסו שיפורים בהסכם הקיבוצי, על מנת להגביר את הגמישות הניהולית בחברות. בנוסף, נקבעו יעדים בדרך להפרטה של החברות.

חברות הנמל הוסמכו על ידי שר התחבורה ושר האוצר להפעיל נמל ולתת בו או בחלק ממנו, שירותי נמל בהתאם לתנאי ההסמכה והוראות חוק.

תפקידיה של חני"י, כפי שהוגדרו בחוק, הינם להחזיק את המקרקעין המועברים ונכסים אחרים שהועברו אליה, לרכוש נכסים המיועדים להיכלל בתחום הנמל, לפקח על השימוש בנכסים, לתכנן לפתח ולתחזק את הנמלים כדי לתת מענה לצרכי המשק ולפעול לקידום התחרות בין הגורמים הפועלים בנמלים.

הנכסים יועמדו לשימוש חברת הנמל והתאגידים המורשים בתמורה לדמי שימוש קבועים ובתוספת דמי שימוש משתנים שמשולמים על ידי חברות הנמל לחני"י.

כחלק מתהליך הקמת החברה מונו דירקטוריונים לחברות וגובש המבנה הארגוני של חברות הנמל וחני"י, לרבות חלוקת עובדי רשות הנמלים בין החברות, מינוי הנהלה בכירה ומעבר של עובדים בין החברות, בתיאום עם רשות החברות הממשלתיות.

דין וחשבון על החברות הממשלתיות

עיקרי הדוח

עם הקמת החברות נותרו מספר נושאים הדרושים הסדרה ביניהם:

- הסדר שימוש בנכסים המועברים לחניי - במסגרת החוק נקבע כי המדינה תעניק לחניי זכות חכירה לדורות בכל המקרקעין המועברים, למעט מקרקעין מועברים אשר הינם מקרקעין ימיים אשר ביחס אליהן תינתן לחניי זכות שימוש בלבד. טיוטת הסכם בין חניי למדינה נמצאת בתהליכי ניסוח.
- תקנות רשות הספנות והנמלים (הוראות מיוחדות לעניין דיני מס אגרות ותשלומי חובה) - בהתאם לחוק העברת נכסי רשות הנמלים אל החברות פטורה ממס בכפוף לתקנות שייקבעו ע"י שר האוצר. טיוטת התקנות נמצאת בשלבי ניסוח בין רשות החברות, רשות המסים וחברות הנמל.
- החוק קובע כי על חניי ועל כל אחת מחברות הנמל להקים קופה מרכזית לקצבה, עד ליום 31 בדצמבר 2005, לשם ייעוד של סכומים לביצוע תשלומי פנסיה תקציבית לעובדים המבוטחים בפנסיה תקציבית. בנוסף, קבע החוק פטור ממס להכנסות אשר נצמחו לרשות הנמלים ואש יצמחו לחניי ולכל אחת מחברות הנמל בגין הכספים המיועדים להפקדה בקופות המרכזיות לקצבה, ובלבד שהכספים האמורים הופקדו בקופה המרכזית לקצבה עד ליום 31 בדצמבר 2005. רשות החברות פועלת להארכת המועד שנקבע בחוק וכן לאישור תיקוני חקיקה נוספים הנדרשים להקמת הקופה.

בנוסף פועלת רשות החברות בשיתוף אגף התקציבים ומשרד התחבורה לאישור שורה של רפורמות בתחום הנמלים ובכלל זה:

- רפורמה בתעריפי השירותים הנמליים השוטפים.
- יישום מודל ה-Landlord - בהתאם להחלטת ממשלה מסי 4002 מיום 24 באוגוסט 2008 בדבר "חיזוק מודל ה-Landlord", המפרטת ומבהירה את סמכויותיה ותפקידיה של חברת נמלי ישראל, זאת בהתאם למודל המקובל בנמלים מודרניים בעולם.